

ION PETROVICI ÎNTRE METAFIZICĂ DE CONSOLARE ȘI GÂNDIRE CATEGORIALĂ

ADRIAN CIOCIOMAN*

ION PETROVICI BETWEEN METAPHYSICS OF CONSOLATION
AND CATEGORIAL THINKING

ABSTRACT: In the following paper, Ion Petrovici's concept of metaphysics is taken into consideration. Starting from the debates on metaphysics that were at their peak at the beginning of the last century, the present paper explores the possibility of a metaphysical approach from the point of view of a categorial thinking while emphasizing on the relationship between metaphysics and religion. In Petrovici's view, metaphysics is an expression of a tendency of the soul, as well as of a need for absolute truth – expression that aims at a practicality intrinsic to the discourse. The metaphysics as science becomes therefore a metaphysics of consolation that seeks the meaning of Being and eternity at the expense of the factual truth. In the end, the relationship between scientific and metaphysical progress will be addressed.

KEYWORDS: metaphysics; tendency of the soul; progress; truth; categorial thinking; metaphysics of consolation.

INTRODUCERE

Introducere în metafizică de Ion Petrovici apare în contextul dezbaterilor despre metafizică de la începutul secolului trecut. Poziția pe care Petrovici o adoptă față de metafizică se află, după mine, între Carnap și Heidegger. Adică între pozitivismul ce adopta o metodă similară cu cea a științelor naturii și fenomenologia ce urmărea o reformulare a metafizicii plecând de la problematica „a fi -ului” – ființei.

Metafizica, după Petrovici, rămâne o metodă de descoperire a adevărului absolut. Dar această metodă nu este văzută ca fiind circulară și neverificabilă, nici o manieră de acoperire a sensului originar al ființei, ci, mai cu seamă, o manieră de progres în planul gândirii. Acest progres se referă la o anumită construcție piramidală. Pare a fi similar progresului tehnologic făcut cu ajutorul științelor naturii. Dar atât tipul de discurs adoptat, cât și orizontul practic al acestuia sunt, la prima vedere, mai aproape de ceea ce regăsim în planul de gândire al dogmelor religioase. Ba mai mult, religia, la fel ca și metafizica, dispune de o înclinație a gândirii către un punct, către Unu. În metafizică, acest Unu este reprezentat de o poziție metafizică fundamentală, de adevărul absolut.

* Doctorand, Facultatea de Filosofie, Universitatea din București

Petrovici semnaleză faptul că religia dispune de metafizică, e adevărat, acest discurs metafizic este inferior discursurilor mai evolute ale metafizicilor contemporane. Dar, spre deosebire de metafizică, religia mai dispune și de o dimensiune practică, a trăirii fenomenului ca atare. Această dimensiune practică este, după Petrovici, practicitatea metafizicii, a discursului teoretic ce vizează descoperirea adevărului. În acest punct, distincția dintre metafizică și religie nu este dată decât de această dimensiune practică. Dar Petrovici nu încearcă sub nicio formă să opereze cu o distincție între metafizică și religie; mai cu seamă, discursul decurge în vederea unei alipiri. Această alipire presupune, pe de o parte, asumarea practicității intrinseci religiei, iar pe de altă parte, acceptarea progresului metafizicii ca știință.

Operând cu această punere laolaltă a metafizicii cu religia, rămâne în suspendare ceea ce este vizat. Dacă ceea ce este vizat reprezintă o metodă de descoperire a adevărului, atunci practicitatea sau trăirea inerentă metafizicii rămâne inutilă, iar dacă se vizează o alipire a trăirii ca practică a metodei de descoperire a adevărului, atunci avem de a face cu o reformulare a gândirii religioase – gândire ce se constituie din partea metafizică ce vizează adevărul absolut și partea practică ce vizează trăirea. Ceea ce este vizat aici rămâne scopul pentru care întreprindem un discurs metafizic. Dacă scopul discursului metafizic este de descoperire a adevărului absolut, atunci trebuie să renunțăm la o practică a trăirii fenomenului ca atare. Dacă discursul metafizic se constituie ca formă de conciliere între trăire și lume, atunci metafizica avută în vedere este, mai cu seamă, o metafizică de consolare. Această metafizică de consolare, așa cum ne parvine de la Camus și Nietzsche, nu este altceva decât o manieră de raționalizare a lumii – o înclinație către Unu. Această înclinație survine în urma unei nevoi de conciliere între trăire, ca practică a metafizicii, și lume. Punerea laolaltă a metafizicii cu religia este tocmai o astfel de metafizică de consolare formulată în vederea scopului practic inerent. Riscul, în acest punct, este de a renunța la scopul inerent metafizicii de descoperire a adevărului absolut și de mutare a discursului în planul unei funcționalități a practicii principiilor aduse în vedere. Astfel, metafizica nu mai poate fi văzută ca manieră de raportare la adevăr, ci ca morală.

RELAȚIA DINTRE METAFIZICĂ ȘI RELIGIE. SUBMINAREA METAFIZICII CA ȘTIINȚĂ ȘI DERIZIUNEA RELIGIOZITĂȚII

Recuperarea discursului metafizic, în contextul dezbaterilor de la începutul secolului trecut, survine ca raport între „pornirea sufletească”¹, văzută ca înclinație afectivă a insului cu privire la întrebările ultime, și „locul unde zace ascuns adevărul”², văzut ca știință ce urmărește un „maxim de absolut și un minim de relativ”.³ Plecând de la premisa „omului ca animal metafizic”⁴, Ion Petrovici ne scoate la lumină înclinația insului de a răspunde la întrebări ultime. Această înclinație se manifestă ca o nevoie a unei „înțelegeri de ansamblu”⁵, ca raționalizare ultimă a lumii. Discursul ce pledează pentru recuperarea metafizicii este, din capul locului, o manieră de a răspunde acestei nevoi. Astfel, metafizica se constituie ca necesitate a insului, ca formă de înțelegere. Primul argument pentru

recuperarea discursului metafizicii pleacă de la înclinația afectivă a insului de a răspunde la întrebări ultime. Dacă nu se acceptă metafizica ca știință obiectivă, atunci ea trebuie practică pentru sine, ca manieră de a răspunde înclinației afective. Dar această metafizică pentru sine nu se află în orizontul unei subiectivități, practica survine ca apropiere a discursului metafizic, nu ca formulare subiectivă a lui. Necesitatea unui discurs metafizic, ca știință obiectivă de descoperire a adevărului, survine, pe de o parte, din înclinația afectivă a insului, iar pe de altă parte, din formularea unui discurs specializat angajat pentru răspunderea față de această înclinație afectivă. Astfel, metafizica se manifestă, în primă instanță, ca discurs tributar unei înclinații afective. Nevoia de raționalizare a lumii trebuie prinsă în orizontul unui discurs specializat ce urmărește prinderea în concepte generale a ceea ce nu poate fi cuprins de științele pozitive. O primă viziune asupra practicității metafizicii survine ca manieră a insului de a răspunde la întrebări ultime. Discursul metafizic ar fi el însuși o formă de practică survenită din înclinația afectivă, practică ce rămâne tributară unei forme specializate de formulare.

Discursul metafizic se manifestă ca metafizică de consolare. El survine din înclinația afectivă a insului și se formulează ca garant epistemic al acestei înclinații. Problema constituirii metafizicii ca știință rămâne această înclinație afectivă. În măsura în care metafizica rămâne tributară înclinației afective, aceasta își subminează pretenția de obiectivitate. Formularea unui discurs, plecând de la forma afectivă a insului, nu se poate manifesta decât ca discurs subiectiv asumat. Descoperirea adevărului absolut și pretențiile de obiectivitate ale metafizicii ca știință nu pot accepta o astfel de subiectivitate. Din acest punct, argumentul conform căruia discursul metafizic trebuie formulat din nevoia insului de a răspunde la întrebări se frânge. Pretenția de obiectivitate nu poate fi satisfăcută, dată fiind subiectivitatea survenită din înclinația afectivă. Dacă acceptăm o oarecare senzualitate⁶, atunci rămânem în orizontul științelor pozitive. Dacă trecem către o abstractizare ultimă, atunci ne cantonăm în înclinația afectivă. Aici, metafizica este pusă în slujba înclinației afective, iar nu în slujba adevărului. Din știință ce vizează descoperirea adevărului se transfigurează în manieră de consolare a insului cotropit de întrebări. Metafizica ca știință nu rămâne decât o „nostalgie pentru unitate”.⁷

Pretenția progresului în știința metafizicii survine tot din pretenția de obiectivitate a discursului. Asumarea faptului că există o lume a principiilor ultime ce guvernează lumea sensibilă scoate la lumină această pretenție de obiectivitate⁸, iar înclinația afectivă o frânge. Ipoteza progresului în metafizică: „sistemele nu atât se combat cât se completează”.⁹ Prin introducerea unei înclinații afective în discursul metafizic nu facem altceva decât să subminăm metafizica ca știință, pretenția de obiectivitate și progresul anunțat.

Astfel, metafizica se prezintă ca discurs consolator; ea nu mai are niciuna dintre premisele necesare pentru a adera la rangul de știință. Rămâne discurs tributar înclinațiilor afective și se constituie ca manieră de răspuns la întrebările ultime, și nu ca formulare a principiilor obiective ce vizează „locul unde zace ascuns adevărul”.¹⁰ Formularea discursului metafizic, ce angajează pretenții de știință obiectivă, se transfigurează în metafizică de consolare ce rămâne tributară înclinațiilor afective ale insului. Subminarea metafizicii ca știință este zămislită de argumentul ce viza o reafirmare a ei.

În acest punct, practicitatea metafizicii ne survine ca garant epistemic al înclina-

țiilor afective. Raportul dintre metafizică și practica ei se vedește și sub o altă formă, de această dată plecând dinspre conceptele metafizice înspre practicitate. Astfel, practicitatea este acum manifestarea insului în orizontul discursului metafizic. Această manifestare este văzută ca punere în conformitate a practicilor și trăirilor mundane cu adevărul absolut avut în vedere. Pe scurt, această practicitate a metafizicii constituie raportul dintre discursul metafizic și religie. Această religie este practica metafizicii.¹¹ Ea ține de partea afectivă și aduce practica ca pe o conformitate cu discursul metafizic. În fond, e vorba de aceeași monedă cu două fețe. Religia are, la fel, o parte practică și o parte teoretică, metafizică.¹² Deci discursul metafizic survine din înclinația afectivă a insului de a răspunde la întrebările ultime, se constituie teoretic și aduce cu sine o practicitate ce trebuie să fie în conformitate cu principiile vizate. Și aici avem de a face cu același tip de problemă întâlnit în încercarea de a observa cum se constituie discursul metafizic la Ion Petrovici. Anume că religia, văzută ca practicitate, funcționează ca o lezardă pentru discursul metafizic și viciază argumentul avut în vedere pentru reafirmarea discursului metafizic. Dacă metafizica ca știință are în vedere o practicitate, atunci această practicitate poate vicia formularea discursului metafizic astfel încât acesta să vizeze, mai cu seamă, practicitatea, iar nu descoperirea principiilor fundamentale ale lumii și adevărul absolut. Această relație dintre metafizică și înclinația afectivă a omului, pe de o parte, și practicitatea sa, pe de altă parte, reprezintă intrarea într-un cerc vicios din care nu reiese altceva decât că metafizica trebuie practică pentru sine.

Astfel, pretenția de obiectivitate laolaltă cu pretenția de știință sunt subminate și devin derizorii. Dacă utilizăm argumentele referitoare la înclinația afectivă și practicitatea metafizicii pentru reafirmarea discursului metafizic, atunci acest discurs metafizic se transfigurează în metafizică de consolare. Discursul rămâne, în oricare dintre situații, tributatar unei nevoi sau unei practici. Argumentele ce urmăresc o reafirmare a metafizicii lucrează acum precum argumente împotriva metafizicii văzută ca știință. Putem accepta că metafizica poate fi consolatoare și poate avea reverberații subiective în măsura în care nu are pretenții de știință obiectivă, dar nu putem accepta metafizica ca știință plecând de la argumentele avute în vedere mai devreme.

Practicitatea pusă în orizontul unei metafizici capătă caracter normativ. Relația dintre ins și discursul metafizic vizat este de supunere.¹³ Omul trebuie să pună în act ceea ce s-a descoperit angajând discursul metafizic. Din moment ce ne sunt cunoscute principiile fundamentale ale lumii și adevărul absolut, trebuie să ne conformăm. Caracterul acestei practicități a metafizicii capătă valențe de morală, iar metafizica pusă laolaltă cu practicitatea sa nu se deosebește cu nimic de religia ca atare. Discursul metafizic ce are inerentă o practicitate în vederea căreia se formulează se transfigurează în religiozitate. Astfel, înclinația afectivă a insului este o deriziune a religiozității sale. Metafizica ca știință se constituie în orizontul înclinației afective a insului, iar nu în vederea descoperii adevărului absolut. Ea este religie în măsura în care acceptăm premisa subiectivității survenite din înclinația afectivă. Din acest punct, fie acceptăm că metafizica este religie, și atunci își pierde pretenția de știință obiectivă, fie că este metodă necesară în vederea satisfacerii unei practicități, și atunci capătă valențe de morală.

Înclinația afectivă, despre care spuneam că este temeiul discursului metafizic,

este o dată a experienței. Nevoia de a răspunde la întrebări ultime se constituie ca experiență în măsura în care survine din senzualitatea insului.

Metafizica nefiind o știință care se învârtă în arena și câmpul experienței, metoda ei de lucru nu poate fi metodă experimentală.¹⁴

Astfel, metafizica ca știință obiectivă rămâne în orizontul unei deriziuni a religiozității insului. Toate premisele ce vizau formularea unui argument pentru reafirmarea discursului metafizic se răsfrâng împotriva sa.

Discursul metafizic, așa cum este văzut de Ion Petrovici, nu se poate formula decât ca metafizică de consolare. El nu poate juca rolul unei științe obiective, fiind prins între înclinația afectivă a insului și practicitatea inerentă discursului avut în vedere. Acest discurs metafizic poate avea doar rolul consolator pe care îl joacă în general religia. Este o deriziune a religiozității insului în orizontul nevoii de a răspunde la cutare sau cutare întrebare. Rolul jucat de metafizică se rezumă la consolarea insului.

NEVOIA DE ADEVĂR. IPOSTAZE ALE METAFIZICII DE CONSOLARE ÎN GÂNDIREA CATEGORIALĂ ȘI ÎN GÂNDIREA SLABĂ

Formularea discursului metafizic survine din „tendința către o concepție unitară despre lume”.¹⁵ Această tendință se manifestă ca înclinație afectivă a insului, ca nevoie ce trebuie satisfăcută în mod necesar. Această nevoie de adevăr este, în fond, o căutare a sensului. Insul nu caută adevăruri survenite din experiențele imediate, nici trăiri ce se manifestă ca „urmă”. Aceste adevăruri la îndemână nu răspund înclinației afective avute în vedere. Insul caută sensul ființei sale, motivul pentru care se întâmplă cutare sau cutare lucru, motivul pentru care respiră. Acest sens nu poate fi conturat în orizontul unor adevăruri la îndemână. Științele pozitive nu pot cerceta sensul ființei, ci doar oferă explicații punctuale ale cutării sau cutării fenomen. Când un om de știință are ca obiect al cercetării sale o cârțiță, el scoate la lumină doar comportamentul său, constituția fiziologică, mediul de viață. Schopenhauer, însă, se întreabă cu privire la sensul acestei cârțițe.¹⁶ Nevoia de adevăr a insului este o nevoie de sens. Această nevoie de sens nu poate fi satisfăcută de științele pozitive, ci doar de metafizică. Când Petrovici aduce în discuție această nevoie de adevăr nu se referă la adevăruri survenite empiric. El vizează tot o astfel de nevoie de sens pentru care e necesară o știință a metafizicii. Această știință ce are în vedere descoperirea principiilor fundamentale ale lumii și adevărul absolut din care să iasă la lumină o practicitate vizează, în fond, o formulare specializată a ipotezei sensului. Rolul consolator al metafizicii se află în orizontul sensului. Dacă nu putem descoperi o știință pozitivă pentru cercetarea sensului, atunci lăsăm în urmă datele experienței și ne îndreptăm către o știință abstractă ce oferă adevăruri tari din care se poate formula o ipoteză a sensului ce răspunde nevoii noastre de adevăr. Astfel, discursul metafizic se formulează ca „necesitate logică a sintezei totale”¹⁷, ca înclinație afectivă a insului, ca nevoie de adevăr, ca știință a sensului. Rolul ei consolator nu decurge din descoperirea adevărului absolut; sensul este vizat, din capul locului. Prima ipostază a metafizicii de consolare, prinsă în orizontul unei gândiri categoriale, este căutarea sensului.

Ipostaza secundă o vedem reprezentată în discursul ținut de Socrate pe patul de moarte despre nemurirea sufletului din Platon, *Phaidon*. Tributar, la rândul-i, înclinației afective, acest discurs vizează ipoteza nemuririi. Discursul metafizic este angajat să explicitizeze proximitatea morții. Contactul cu o „absență prezentă”¹⁸ se manifestă ca înclinație afectivă a insului de a explicita fenomenul. Curajul lui Socrate dinaintea execuției survine din discursul său metafizic îndreptat către nemurire. Rolul consolator jucat de metafizică depășește ipoteza sensului și cuprinde ipoteza nemurii ca manieră a insului de raționalizare ultimă. Această ipoteză a nemuririi este coroborată cu ipoteza sensului. Sensul se manifestă ca supunere în vederea unei practicități tributare discursului metafizic; nemurirea reprezintă maniera în care supunerea este răsplătită. Discursul metafizic poate cuprinde atât lumea adevărată, lumea formelor, cât și lumea falsă, lumea sensibilă.¹⁹ O știință pozitivă nu poate lucra decât cu date ale experienței din lumea sensibilă. Necesitatea discursului metafizic survine din această nevoie de a depăși datele obținute din lumea sensibilă și de a purcede către lumea formelor, către adevărul absolut.

Dacă sustragem rolul consolator din discursul metafizic, ipoteza sensului și a nemuririi, el rămâne în imposibilitate de formulare, își pierde înclinația afectivă ce-l constituie. Pătrunderea în lumea formelor are ca motor această înclinație afectivă, nevoia omului de a răspunde la cutare sau cutare întrebare, cunoașterea sensului și explicitarea morții plecând de la ipoteza nemuririi. Nu sunt puține locurile unde Petrovici ipostaziază această nevoie de adevăr și își formulează discursul pentru reafirmarea metafizicii plecând de la înclinația afectivă a omului. Rolul consolator al metafizicii este primordial pentru întemeierea unui discurs metafizic. El nu se formulează „de dragul adevărului”, ci din nevoia de adevăr. Astfel, metafizica de consolare trebuie să fie, în mod necesar, parte a metafizicii ca știință obiectivă. Petrovici introduce acest rol consolator ca parte necesară a metafizicii în ciuda tensiunilor ce au fost scoase la lumină mai sus. Fără această parte consolatoare, discursul metafizic nu mai vine în întâmpinarea nevoii de adevăr a insului. „Omul este un animal metafizic”²⁰, iar discursul metafizic vine în întâmpinarea acestei naturi a omului.

În gândirea slabă²¹ metafizica de consolare apare ca formă a imaginarului. Insul sustras din discursul metafizic, resemnat în fața lipsei criteriilor pentru descoperirea adevărului²², se refugiază în forme imaginare ale adevărilor tari. Aici nu mai avem de a face cu principii fundamentale, cu adevăruri absolute și lumea formelor. Insul ce dispune de gândire slabă își formulează doar imaginea acestora în vederea consolării.

Dialogul dintre un necredincios și Dumnezeu se constituie ca formă a imaginarului de a suplini lipsa. La Cioran, bunăoară, metafizica de consolare se formulează ca imagine a divinității. Insul este pus față în față cu divinitatea în vederea unui dialog consolator. Dumnezeu reprezintă imaginea singurului refugiu.²³ Metafizica de consolare se constituie ca manieră a insului de a se sustrage din lumea sensibilă. Imaginarul joacă acum rolul pe care adevărurile tari îl joacă în discursul metafizic. E o trecere de la o practicitate a metafizicii la o practicitate a imaginarului. Această metafizică de consolare, prinsă în orizontul imaginarului, aduce în lumea sensibilă ceea ce nu se poate gândi decât metafizic. Dialogul cu divinitatea se formulează ca manieră a insului de a evada din lumea sensibilă, la fel cum adevărurile tari ale metafizicii ne propun să scăpăm de simțuri. Prin dialogul cu

divinitatea se accesează o formă de cunoaștere, neveritabilă, ce joacă rol consolator și doar consolator. Adevărurile tari sunt reduse la adevăruri imaginare ce sunt necesare în vederea consolării. Prin dialogul cu divinitatea imaginarul oferă o sustragere ce se poate întinde la infinit în vederea consolării. „Cu Dumnezeu nu termini niciodată.”²⁴ La Petrovici, această consolare se află în orizontul unor adevăruri tari. Ea este garantată epistemic de discursul metafizic. Imaginarul nu lucrează ca un garant epistemic, nu este prins într-un discurs despre adevăr. El are simplă funcție consolatoare. Ba mai mult, el subminează discursul metafizic. Prin utilizarea imaginarului în vederea consolării, discursul metafizic își pierde utilitatea. Nevoia de adevăr devine disimulare.

Primul argument formulat de Petrovici pentru reanimarea discursului metafizic este subminat de metoda regăsită în gândirea slabă privitoare la capacitatea imaginarului de a prelua rolul consolator. În gândirea slabă, rolul discursului metafizic de a consola este preluat de imaginar.

În gândirea slabă, metafizica de consolare se poate contura și ca discurs optimist. Acest discurs nu dispune nici de adevăruri tari, nici de forme ale imaginarului, el se formulează ca urmare a unui calcul al situațiilor posibile și a alegerii celei mai bune forme a posibilului.²⁵ Discursul optimist se formulează în orizontul unei potențialități. Bunăoară, discursul etic are în vedere ipoteza celui mai reușit scenariu. Această ipoteză survine ca manieră a insului de a viza cea mai bună dintre situațiile posibile. Această metafizică de consolare survine, cel mai adesea, ca recomandare în vederea căreia insul acționează. Bunăoară, recomandarea de acțiune morală vizează doar situațiile ideale de a fi în conformitate cu recomandarea avută în vedere. Astfel, discursul optimist, văzut ca metafizică de consolare, se formulează ca discurs al celei mai bune situații.

Am identificat trei ipostaze ale metafizicii de consolare. Prima este tributară metafizicii văzute ca știință obiectivă și vizează ipoteza sensului și a nemuririi. A doua se constituie ca formă a imaginarului și vizează slăbirea adevărurilor tari și utilizarea lor ca forme ale imaginarului. Cea din urmă se formulează ca discurs optimist ce vizează cea mai bună dintre situațiile aflate în potență.

IPOTEZA PROGRESULUI ÎN METAFIZICĂ

Ipoteza progresului în metafizică, despre care vorbea Petrovici, presupune că discursurile metafizice se completează mai mult decât se contrazic.²⁶ Această ipoteză vizează un progres similar cu cel științific, în care științele pozitive, chiar și cele ce au fost depășite, au funcționat ca piatră de căpătâi pentru descoperirile de astăzi. Această ipoteză a progresului survine din ipoteza evoluției științei metafizicii. Petrovici semnalează faptul că discursul metafizic contemporan este mai evoluat decât discursul metafizic antic, bunăoară. De altfel, acest argument privitor la progresul metafizicii este utilizat pentru reanimarea discursului metafizic. Spre deosebire de discursul științific, discursul metafizic nu lucrează cu date obiective și măsurători.

Așa cum am scos la lumină, discursul metafizic survine dintr-o înclinație afectivă, el se formulează ca nevoie de adevăr. Această înclinație afectivă viciază efortul

metafizicii de a-și aroga pretenția de obiectivitate și de a adera la rangul de știință. Discursul metafizic rămâne tributar înclinației afective și practicității sale. Progresul nu poate fi văzut decât dacă acest discurs metafizic se transfigurează în morală.

Altfel, nu ne putem gândi la acest progres decât ca la o înșiruire de abstracțiuni tributare înclinației afective. Aici nu este vorba despre completarea sau contrazicerea discursurilor metafizice de până acum, ci despre maniera în care ele se formulează ca răspuns la nevoia noastră de adevăr. Petrovici recunoaște subiectivitatea inerentă discursului metafizic, dar pledează pentru o obiectivitate în descoperirea adevărului ca sfortare individuală.²⁷ Problema progresului în metafizică survine din această subiectivitate ce are inerente înclinația afectivă și practicitatea discursului. Ele sechestrează pretenția de obiectivitate și astfel subminează și progresul ce poate surveni din acea obiectivitate.

Astfel, metafizica nu dispune de un progres similar cu cel al științelor pozitive; mai cu seamă, este o decantare a înclinației afective a insului. Însă ipoteza evoluției discursului poate fi acceptată dacă luăm în considerare parcursul istoric al filosofiei. Pe de o parte, evoluția lingvistică și conceptuală a discursului, iar pe de altă parte, desprinderea unor discipline din metafizică.

CU CE RĂMÂNEM? ÎNCHEIERE

Ceea ce ne rămâne din discursul despre metafizică al lui Ion Petrovici este rolul consolator al acesteia. Departate de a fi un discurs ce poate fi adoptat în zilele noastre, discursul despre metafizică al filosofului ne lasă cu această metafizică de consolare ce poate fi utilizată în filosofia practică. Noile direcții în filosofia practică și consiliere filosofică din spațiul nostru cultural apelează adesea, voit sau nu, la o astfel de metafizică de consolare pentru a evita un discurs metafizic obiectiv. De altfel, psihologia lucrează, la rândul-i, cu metafizici consolatoare. Singura modalitate de a recupera conceptul de metafizică de consolare de la Petrovici este tocmai prin criticarea discursului despre metafizică ca știință obiectivă. Din momentul în care reușim să ne descotorosim de acest discurs pentru reanimarea metafizicii, ne putem folosi de conceptul de metafizică de consolare în vederea unor noi cercetări. De altfel, concepția despre metafizică a lui Ion Petrovici aparține unei poziții larg răspândite. Excepțiile ar fi „elemente de metafizică”²⁸ și formularea acestei metafizici de consolare ca înclinație afectivă ce constituie discursul avut în vedere. În sfârșit, conceptul de metafizică de consolare nu rămâne tributar discursului despre reanimarea metafizicii ca știință și poate fi recuperat de filosofia practică în vederea unor noi cercetări.

NOTE

¹ Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*, 1924, p. 8.

² *Ibidem*, p. 27.

³ *Ibidem*, p. 17.

⁴ *Ibidem*, p. 8.

- ⁵ *Ibidem*, p. 7.
- ⁶ Lucian Blaga, *Trilogia valorilor*, p. 123.
- ⁷ Albert Camus, *Mitul lui Sisif*, p. 71.
- ⁸ Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*, 1924, p. 22.
- ⁹ *Ibidem*, p. 23.
- ¹⁰ *Ibidem*, p. 27.
- ¹¹ *Ibidem*, p. 72.
- ¹² *Ibidem*, p. 72.
- ¹³ *Ibidem*, p. 73.
- ¹⁴ *Ibidem*, p. 33.
- ¹⁵ Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*, 1929, p. 132.
- ¹⁶ Arthur Schopenhauer, *Lumea ca voință și reprezentare*, vol. II, p. 378.
- ¹⁷ Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*, 1929, p. 134.
- ¹⁸ Paul-Ludwig Landsberg, *Eseu despre experiența morții*, p. 27.
- ¹⁹ Friedrich Nietzsche, *Amurgul Idolilor*, p. 38.
- ²⁰ Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*, 1924, p. 8.
- ²¹ Gianni Vattimo, *Dialectică, diferență, gândire slabă*.
- ²² Emil Cioran, *Pe culmile disperării*, p. 76.
- ²³ Emil Cioran, *Demiurgul cel rău*, p. 33.
- ²⁴ *Cioran despre Dumnezeu*, p. 111.
- ²⁵ Roger Scruton, *Foloasele pesimismului și pericolul falsei speranțe*, p. 27.
- ²⁶ Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*, 1924, p. 23.
- ²⁷ Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*, 1929, p. 138.
- ²⁸ Vezi C. Rădulescu-Motru, *Elemente de metafizică pe baza filosofiei kantiene*.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Blaga, Lucian, *Trilogia valorilor*, București, Editura Humanitas, 2019.
- Camus, Albert, *Mitul lui Sisif*, trad. Magda Jeanrenaud, Iași, Editura Polirom, 2020.
- Cioran, Emil, *Pe culmile disperării*, București, Editura Humanitas, 1990.
- *** *Cioran despre Dumnezeu*, Antologie, selecția textelor de Aurel Cioran, ediție îngrijită de Vlad Zografi, București, Editura Humanitas, 1997.
- Cioran, Emil, *Demiurgul cel rău*, trad. Emanoil Marcu, București, Editura Humanitas, 2021.
- Landsberg, Paul-Ludwig, *Eseu despre experiența morții*, trad. Marina Vazaca, București, Editura Humanitas, 1992.
- Nietzsche, Friedrich, *Amurgul Idolilor*, trad. Alexandru Al. Șahidian, București, Editura Humanitas, 2012.
- Petrovici, Ion, *Introducere în metafizică*, București, Editura Casei Școalelor, 1924.
- Petrovici, Ion, *Introducere în metafizică*, București, Editura Casei Școalelor, ediția a-II-a, 1929.
- Platon, *Phaidon*, trad. Petru Creția, București, Editura Humanitas, 2006.
- Rădulescu-Motru, C., *Elemente de metafizică pe baza filosofiei kantiene*, București, Editura Casei Școalelor, 1928.
- Schopenhauer, Arthur, *Lumea ca voință și reprezentare*, vol. II, trad. Radu Gabriel Pârnu, București, Editura Humanitas, 2012.
- Scruton, Roger, *Foloasele pesimismului și pericolul falsei speranțe*, trad. Andreea Eșanu, București, Editura Humanitas, 2022.
- Vattimo, Gianni, *Dialectică, diferență, gândire slabă*, în Gianni Vattimo și Pier Aldo Rovatti, *Gândirea slabă*, trad. Ștefania Mincu, Constanța, Editura Pontica, 1998.